

Exit-onderzoek onder advocaten I

Waarom schrijven advocaten zich uit voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand? Een eerste rapportage.

Colofon

Uitgave	Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand
Titel	Exit-onderzoek onder advocaten I. <i>Waarom schrijven advocaten zich uit voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand? Een eerste rapportage.</i>
Opdrachtgever	Raad voor Rechtsbijstand
Auteurs	Carla van Rooijen Sylvie Schrijen
Datum	Mei 2026
Contact	kenniscentrum@rvr.org

Inhoud

1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doel en onderzoeksvraag.....	4
1.3 In dit rapport.....	4
2 Methode	6
2.1 Dataverzameling.....	6
2.2 Analyse.....	6
2.3 Respons en representativiteit	7
3 Kenmerken van uitschrijvers	9
3.1 Loopbaanfase ten tijde van uitschrijving	9
3.2 Werkzaamheden in het stelsel.....	10
3.3 Werkverband.....	12
4 Motieven voor uitschrijving	15
4.1 Motieven over de drie groepen	15
4.2 Motieven van advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk.....	15
4.3 Motieven van ex-advocaten	17
5 Discussie	20
Literatuurlijst	22

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Raad voor Rechtsbijstand (hierna: de RvR) is verantwoordelijk voor het organiseren van gesubsidieerde rechtsbijstand en mediation voor minder draagkrachtige burgers. Ten behoeve hiervan monitort het Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand (hierna: Kenniscentrum) het aanbod van sociaal advocaten en mediators. Recente cijfers tonen dat het aanbod van sociaal advocaten een negatieve trend vertoont en er sprake is van sterke vergrijzing (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, 2024; 2026a). Er is daarom behoefte aan inzicht in wat maakt dat advocaten zich in- of uitschrijven voor het stelsel. Hiertoe voert het Kenniscentrum zogenoemd entry- en exit-onderzoek uit. Een eerste rapport over het entry-onderzoek met daarin redenen voor inschrijving verscheen vorig jaar (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, 2025a). Ook rapporteerde het Kenniscentrum eerder over de redenen van sociaal advocaten om binnen het stelsel te blijven werken (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, 2025b). Het huidige rapport doet voor een eerste maal verslag van het exit-onderzoek en beschrijft de bevindingen ten aanzien van de redenen voor uitschrijving.

1.2 Doel en onderzoeksvraag

Om meer inzicht te krijgen in de redenen van sociaal advocaten om zich uit te schrijven voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand onderzoekt het Kenniscentrum via een vragenlijstonderzoek wat de motieven waren van onlangs uitgeschreven sociaal advocaten om te stoppen met hun werkzaamheden binnen het stelsel. Ook worden mogelijk relevante achtergrondkenmerken van die advocaten uitgevraagd.

De onderzoeksvraag luidt:

Wat zijn de motieven van sociaal advocaten om zich uit te schrijven voor deelname aan het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand?

1.3 In dit rapport

Het vragenlijstonderzoek onder advocaten wordt doorlopend uitgevoerd sinds februari 2024. Deze rapportage toont de onderzoeksresultaten tot dusver.

In deze rapportage worden drie groepen uitgeschreven advocaten onderscheiden:

- **Advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk¹** Advocaten die hebben aangegeven zich uit te schrijven bij het stelsel, maar te blijven werken als advocaat (ongeacht het werkverband).

¹ De term 'betaalde praktijk' hanteren we om het contrast aan te duiden tussen deze groep en de gesubsidieerde praktijk. Beide soorten praktijken worden uiteraard vergoed, maar via een andere bron.

- **Ex-advocaten** Advocaten die in de vragenlijst aangaven helemaal te stoppen als advocaat, ook buiten het stelsel, maar die niet met pensioen gingen.
- **Gepensioneerden** Advocaten die in de vragenlijst aangaven met pensioen te zijn gegaan.

Hoofdstuk 2 beschrijft en verantwoordt de gebruikte onderzoeksmethoden. Ook wordt de representativiteit van de resultaten toegelicht. Hoofdstuk 3 gaat in op de achtergrondkenmerken van de drie groepen advocaten en Hoofdstuk 4 op hun motieven voor het verlaten van het stelsel. Hoofdstuk 5 bediscussieert de bevindingen uit deze eerste periode van dataverzameling en beschrijft de methodologische doorontwikkeling van dit onderzoek.

2 Methode

2.1 Dataverzameling

De verwerkte gegevens betreffen de advocaten die zich tussen 1 januari 2024 en 30 september 2025 uitschreven voor het stelsel. De gegevens zijn verzameld via de systemen van de RvR en via een vragenlijst.

De vragenlijst bestond uit twee onderdelen:

1. Vragen over de motieven van advocaten om zich uit te schrijven. Respondenten gaven voor de voorgelegde motieven (15 motieven voor advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk en 24 motieven voor ex-advocaten en gepensioneerden) aan of deze hebben bijgedragen aan hun keuze zich uit te schrijven. De motieven werden getoond als volledige lijst, gecategoriseerd naar thema. De thema's en de onderliggende motieven werden in een gerandomiseerde volgorde getoond aan ieder van de respondenten. De onderste optie was altijd de mogelijkheid om zelf een ander motief te omschrijven.
2. Vragen over demografische kenmerken en de werkpraktijk van de advocaat. Afhankelijk van de antwoorden die advocaten gaven waren dit tussen de tien en veertien meerkeuzevragen.

Advocaten ontvingen 1 tot 4 weken na hun uitschrijving een uitnodiging voor deelname aan de vragenlijst. Na twee weken ontvingen advocaten die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld een herinnering. De verzending van de uitnodigingen vond maandelijks plaats.

Het gebruik van data uit het registersysteem voor het verzenden van vragenlijsten vraagt om een methodologische kanttekening. In de praktijk vindt soms administratieve uit- en inschrijving plaats wanneer er in de werkelijkheid geen sprake is van uit- en inschrijving. Deze gegevens zijn niet te onderscheiden van 'echte' uitschrijvingen. Hierdoor kunnen er vragenlijsten gestuurd zijn naar advocaten die niet tot de doelgroep behoren. Indien deze advocaten hebben besloten de vragenlijst in te vullen, ondanks het feit dat de vragen niet aansluiten op hun situatie, dan zijn hun antwoorden meegenomen in de resultaten.

Aanvullende dataverzameling vond plaats door gegevens op te halen uit de registratiesystemen van de RvR. Dit betreft gegevens die met een hoge mate van betrouwbaarheid uit het systeem gehaald kunnen worden en dus niet bevraagd zijn in de vragenlijst, namelijk leeftijd, geslacht, kantoorlocatie en aantal toevoegingen.

2.2 Analyse

Deze rapportage toont vragenlijstdata uit de periode februari 2024 t/m september 2025. In de voorbereiding van analyse zijn bij enkele achtergrondvragen overlappende antwoordcategorieën met een klein aantal antwoorden samengevoegd. Ook zijn bij meerkeuzevragen open antwoorden ingevuld bij 'Anders, namelijk' gehercodeerd wanneer ze passender waren bij een van de andere antwoordcategorieën.

Zowel de kenmerken als de motieven van advocaten zijn geanalyseerd op significante verschillen tussen de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk, ex-advocaten en gepensioneerden.

Waar significante verschillen tussen de groepen werden gevonden zijn de resultaten gescheiden getoond. Bij de afwezigheid van verschillen zijn de resultaten over de totale groep respondenten getoond.

2.3 Respons en representativiteit

De exacte responsgraad op de vragenlijst kan niet berekend worden. Dit hangt samen met het feit dat naast de doelgroep van dit rapport (advocaten die zich uitschreven voor het stelsel) ook advocaten zijn aangeschreven die zich enkel voor (een) specialisatie(s) hadden uitgeschreven.² Deze twee groepen kunnen door beperkingen van de registratiegegevens achteraf niet zuiver onderscheiden worden.³ Hiermee is het niet mogelijk om de responsgraad onder de doelgroep te berekenen.

De responsgraad onder alle aangeschreven advocaten is wel bekend. In totaal is de vragenlijst verzonden aan 904 sociaal advocaten. Bij 106 advocaten (12%) kwam de e-mailuitnodiging niet aan doordat het e-mailadres niet langer bestond of de advocaat niet meer werkzaam was bij het kantoor. In totaal vulden 158 advocaten de vragenlijst in, wat neerkomt op een respons van 20% onder de groep met een geldig e-mailadres.

De antwoorden van de advocaten die zich uitschreven voor (een) specialisatie(s) ($n=64$) zijn buiten beschouwing gelaten. Hiermee blijft een definitieve responsgroep over van 94 advocaten die zich uitschreven voor het stelsel. Hieronder bevonden zich 31 advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk, 36 ex-advocaten en 27 gepensioneerden.

Middels een statistische toets is gecontroleerd of de definitieve responsgroep voldoende lijkt op de totale groep uitschrijvers om de onderzoeksresultaten te kunnen generaliseren naar alle uitschrijvers. Hiervoor zijn de responsgroep en de gehele populatie vergeleken op vier mogelijk relevante kenmerken waarover gegevens beschikbaar waren voor de totale populatie: leeftijd, geslacht, de provincie waarin het kantoor gevestigd is, en de specialisaties waarvoor men ingeschreven staat en/of stond. Er waren geen significante verschillen tussen de responsgroep en de totale groep met betrekking tot geslacht, provincie en specialisatie.⁴ Met betrekking tot leeftijd zijn er wel verschillen te zien: de groep jonger dan 35 jaar is ondergerepresenteerd in de steekproef en de groep ouder dan 65 is overgerepresenteerd.⁵ Deze verschillen zijn echter klein. Al

² De specialisatie-uitschrijvers kregen gedeeltelijk andere vragen voorgelegd. Hun resultaten vallen buiten de scope van het huidige rapport.

³ In de vragenlijst werd gevraagd of men zich heeft uitgeschreven voor het stelsel of voor één of meer specialisaties. De antwoorden kwamen niet in alle gevallen overeen met het type uitschrijving zoals dit ten tijde van verzending geregistreerd stond bij de Raad. Omdat niet alle aangeschreven advocaten de vragenlijst (en dus deze vragen) invulden, is het exacte aantal aangeschreven advocaten dat zich voor het stelsel uitgeschreven had onbekend. Dit aantal is een vereiste om de responsgraad te kunnen berekenen.

⁴ Getoetst met *Fisher's exact test* voor geslacht en de *Fisher-Freeman-Halton exact test* voor de andere statistieken, waarbij significantie gedefinieerd is als $p < .05$: geslacht: $p = .80$; provincie: $p = .85$; voor de specialisaties varieerde de p-waarde tussen de 0.09 en 1.

⁵ De groepen verschilden van elkaar met betrekking tot leeftijd ($T(4) = 24.58$, $p < .001$), maar dit verschil was klein ($V = .15$). De groep jonger dan 35 ($p < .001$) en de groep ouder dan 65 jaar ($p = .002$) verschilden van de andere groepen, al waren deze verschillen klein (voor beiden $V = .11$). Tussen de andere groepen bestonden geen onderlinge verschillen (groep 35 tot 45: $p = .11$; groep 45 tot 55: $p = .44$ en groep 55 tot 65: $p = .80$).

met al is de responsgroep op het vlak van de genoemde kenmerken een voldoende representatieve afspiegeling van de totale groep uitschrijvers.

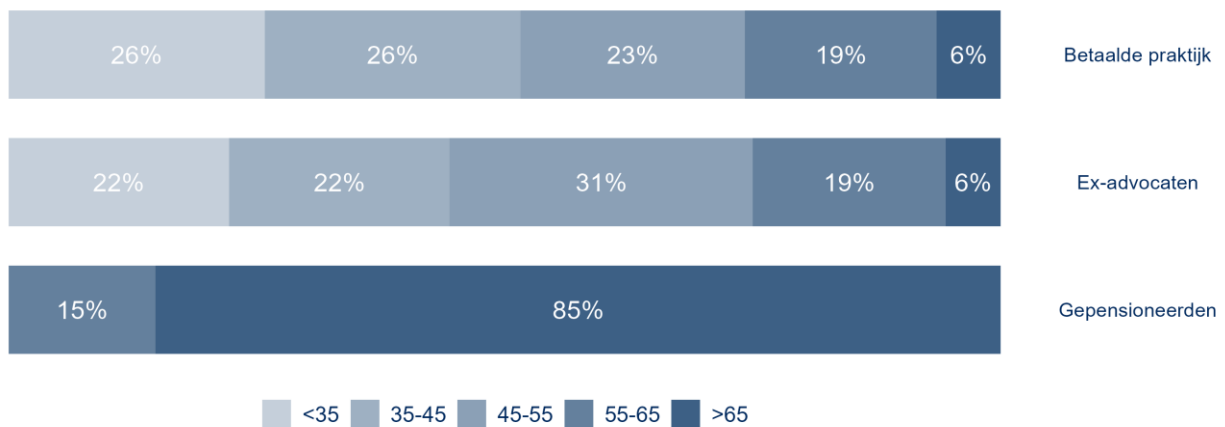

3 Kenmerken van uitschrijvers

3.1 Loopbaanfase ten tijde van uitschrijving

3.1.1 Leeftijd

Logischerwijs zijn de gepensioneerde advocaten ouder dan de andere twee groepen (Figuur 1).⁶ Deze groep bestaat grotendeels uit advocaten in de leeftijdscategorie 65+. Er is geen significant verschil in de verdeling over de leeftijdscategorieën tussen de ex-advocaten en de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk.

Figuur 1. Verhouding tussen leeftijdscategorieën, uitgesplitst voor betaalde-praktijk-advocaten ($n=31$), ex-advocaten ($n=36$) en gepensioneerden ($n=27$).

3.1.2 Jaren in het stelsel

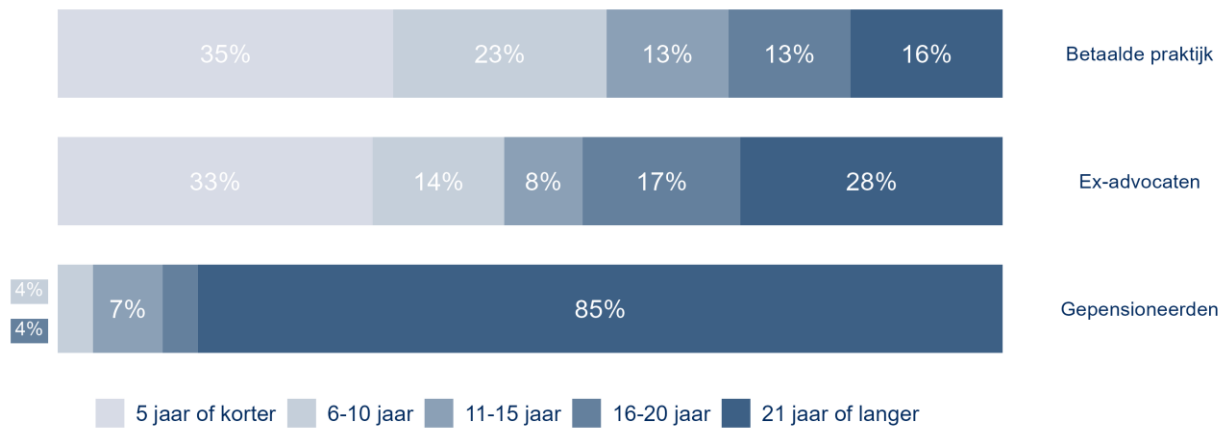
Gepensioneerde advocaten waren al lange tijd werkzaam in het stelsel (Figuur 2):⁷ de meesten van hen werkten 21 jaar of langer in het stelsel, en geen van hen werkte korter dan 6 jaar als sociaal advocaat.

Bij de ex-advocaten en de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk is te zien dat ongeveer een derde van hen minder dan 6 jaar stond ingeschreven. Toch bevinden zich ook in deze groepen advocaten met vele jaren ervaring in het stelsel.

⁶ Er bestaat een significant verschil tussen de groep gepensioneerden en de groepen betaalde-praktijk-advocaten en ex-advocaten ($T(8) = 62.14, p < .001, V = .58$).

⁷ Er is een significant verschil tussen de groepen in de verdeling over het aantal jaren dat men werkzaam was in het stelsel ($T(8) = 36.15, p < 0.001, V = .43$). Gepensioneerden werkten significant langer in het stelsel dan betaalde-praktijk-advocaten ($T(4) = 30.89, p < 0.001, V = .71$) en ex-advocaten ($T(8) = 23.79, p < 0.001, V = .60$).

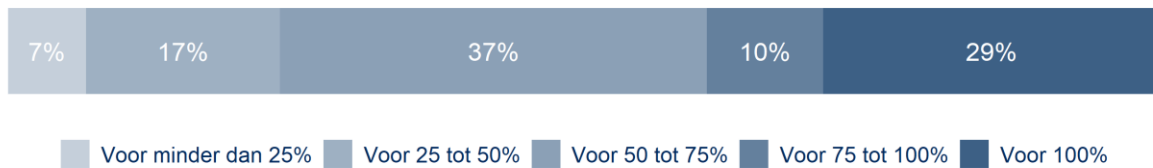

Figuur 2. Verhouding tussen het aantal jaren dat advocaten in het stelsel werkzaam waren, uitgesplitst naar betaalde-praktijk-advocaten ($n=31$), ex-advocaten ($n=36$) en gepensioneerden ($n=27$).

3.1.3 Kostwinnerschap

De mate van kostwinnerschap verschilde op het moment van uitschrijven niet tussen de drie groepen.⁸ Voor de totale groep uitschrijvers is te zien dat de meerderheid (in totaal 76%) voor meer dan 50% kostwinner was en dat 29% zelfs de enige kostwinner was (Figuur 3). Van de 100%-kostwinners is niet bekend of de advocaat alleenstaand was of kostwinner was voor een huishouden dat bestond uit meerdere personen.

Figuur 3. Mate waarin uitgeschreven advocaten kostwinner waren vlak vóór hun uitschrijving ($n=89$). Advocaten die aanvinkten 'zeg ik liever niet' ($n=5$) zijn niet getoond.

3.2 Werkzaamheden in het stelsel

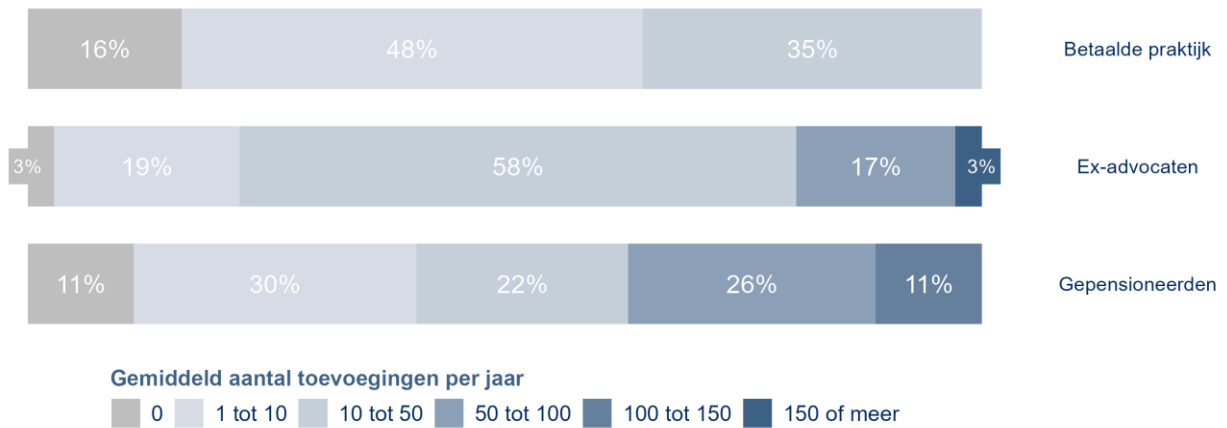
3.2.1 Toevoegingen

Gepensioneerde advocaten behandelden in de vijf jaar voor hun uitschrijving jaarlijks significant meer toevoegingen dan advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk (Figuur 4).⁹ Ruim een derde van de nu gepensioneerde advocaten behandelde gemiddeld 50 of meer zaken per jaar. Onder gemengde-praktijk-advocaten was de spreiding kleiner: bijna de helft behandelde gemiddeld 1 tot 10 zaken per jaar, en geen van hen behandelde gemiddeld meer dan 50 zaken per jaar. Ex-advocaten vallen ertussenin, met een brede spreiding in het gemiddelde aantal zaken.

⁸ $T(10) = 10.58, p = .39$.

⁹ De groepen verschilden van elkaar met betrekking tot het gemiddeld aantal toevoegingen ($T(12) = 46.17, p < .001, V = .39$). Er was een significant verschil tussen betaalde-praktijk-advocaten en gepensioneerden ($p < .01, V = .51$).

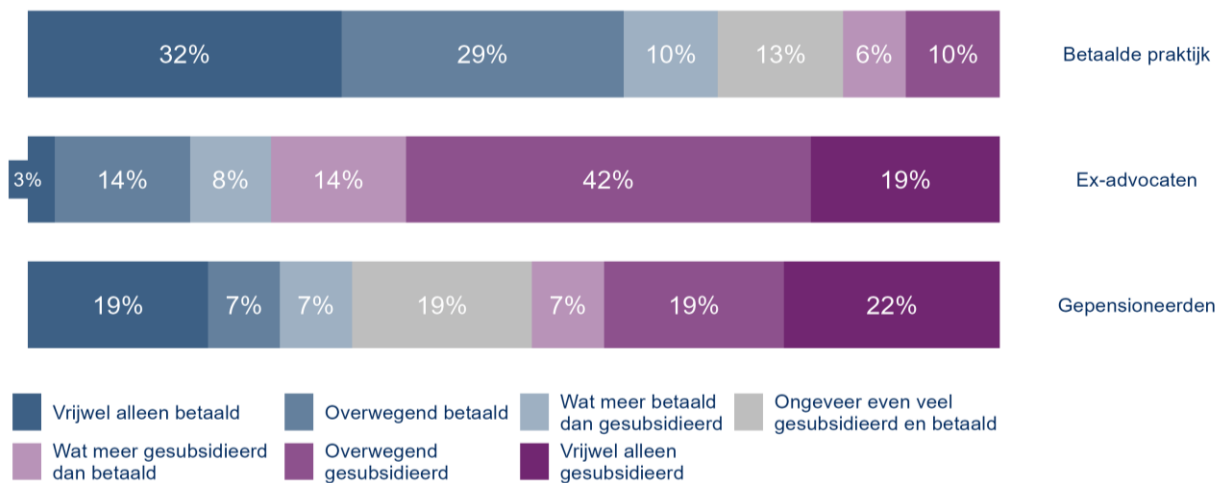

Figuur 4. Verhouding tussen het aantal afgegeven toevoegingen per jaar over de laatste 5 jaar waarin advocaten ingeschreven stonden, uitgesplitst naar betaalde-praktijk-advocaten ($n=31$), ex-advocaten ($n=36$) en gepensioneerden ($n=27$).

3.2.2 Balans tussen betaalde en gesubsidieerde zaken

Alle drie de groepen hadden een andere balans tussen betaalde en gesubsidieerde zaken.¹⁰ Advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk waren al tijdens hun tijd in het stelsel meer gericht op betaalde zaken: meer dan de helft van hen deed meer betaalde zaken dan gesubsidieerde zaken (Figuur 5). Ongeveer een derde van hen deed zelfs vrijwel uitsluitend betaalde zaken. Bij de ex-advocaten zien we juist het omgekeerde beeld: meer dan de helft van hen nam overwegend of vrijwel alleen gesubsidieerde zaken aan. De verdeling was onder de gepensioneerden gelijkmatiger, al is ook hier een groter aandeel advocaten te zien dat meer gesubsidieerde zaken behandelde.

Figuur 5. Verhouding tussen advocaten die meer betaalde of gesubsidieerde zaken aannamen, uitgesplitst naar betaalde-praktijk-advocaten ($n=31$), ex-advocaten ($n=36$) en gepensioneerden ($n=27$).

¹⁰ De groepen verschilden van elkaar in hun balans tussen betaalde en gesubsidieerde vergoedingen ($T(12) = 36.20, p < .001, V = .43$). Er was een significant verschil tussen alle groepen (betaalde praktijk vs. ex-advocaten: $T(6) = 28.89, p < .001, V = .65$; betaalde praktijk vs. gepensioneerden: $T(6) = 12.88, p = .045, V = .47$; ex-advocaten vs. gepensioneerden: $T(6) = 14.00, p = .03, V = .48$).

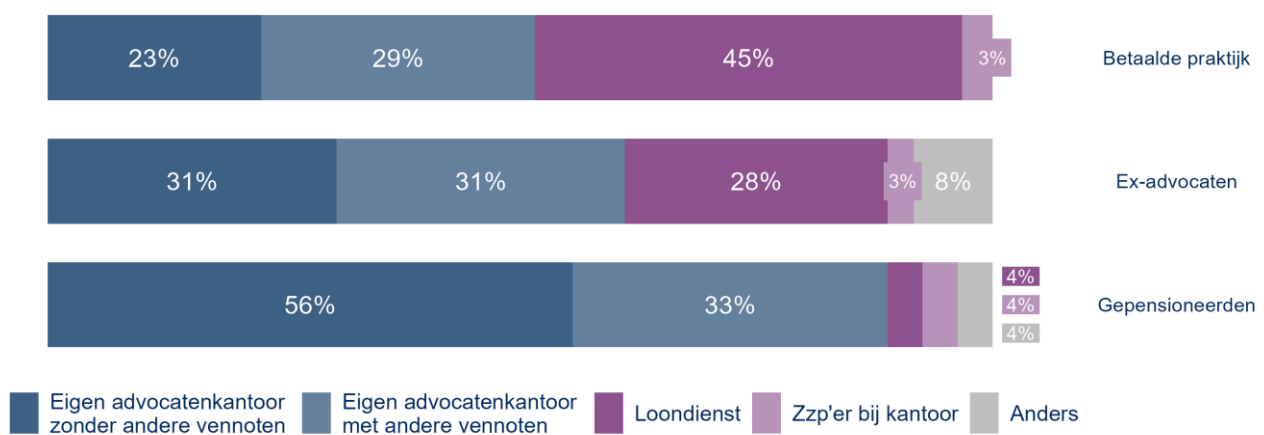
3.3 Werkverband

3.3.1 Type werkverband

Onder de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk werkte bijna de helft (45%) in loondienst bij een advocatenkantoor; significant meer dan onder de gepensioneerden (Figuur 6).¹¹ Van de gepensioneerden werkten juist de meesten bij een eigen kantoor (89%), waarbij ruim de helft van hen een kantoor had zonder andere vennoten.

Net als bij de verdeling tussen betaalde en gesubsidieerde zaken vallen de ex-advocaten ertussenin: zij werkten in ongeveer gelijke mate bij een eigen advocatenkantoor met andere vennoten (31%), zonder andere vennoten (31%) of in loondienst bij een kantoor (28%).

Het aandeel advocaten met een eigen kantoor met vennoten en het aandeel zzp'ers bij een kantoor is in alle groepen ongeveer even groot.

Figuur 6. Verhouding tussen type werkverband waarin advocaten werkzaam waren, uitgesplitst naar betaalde-praktijk-advocaten ($n=31$), ex-advocaten ($n=36$) en gepensioneerden ($n=27$).

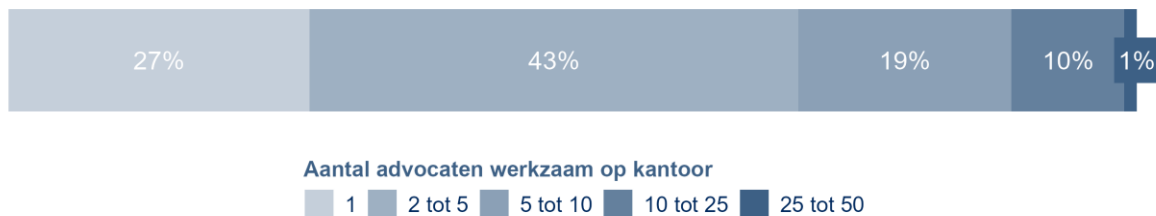
Aanvullend is aan de advocaten gevraagd of zij ten tijde van hun uitschrijving werkzaam waren als advocaat-stagiair. Van de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk werkte 19% als advocaat-stagiair; van de ex-advocaten was 6% advocaat-stagiair (en van de gepensioneerden 0%). Mogelijk verklaart dit mede het grotere aandeel advocaten in loondienst onder de betaalde-praktijk-advocaten.

¹¹ De groepen verschillen significant van elkaar in het type werkverband waarin ze werkzaam waren ($T(8) = 17.97, p = .02, V = .30$). De betaalde-praktijk-advocaten verschilden significant van de gepensioneerde advocaten ($T(4) = 16.02, p < .01, V = .51$); de andere twee groepen verschilden niet van elkaar (betaalde praktijk vs. ex-advocaten: $T(6) = 4.25, p = .37$; ex-advocaten vs. gepensioneerde advocaten: $T(4) = 8.41, p = .08$).

3.3.2 Omvang werkverband

De omvang van het werkverband verschilde niet tussen de groepen.¹² Een kwart van de uitschrijvers had een eenpersoonspraktijk; het merendeel werkte op een kantoor met 2 tot 10 advocaten (Figuur 7).

Figuur 7. Verhouding tussen het aantal advocaten dat op het kantoor van de uitgeschreven advocaten werkzaam was ($n=94$).

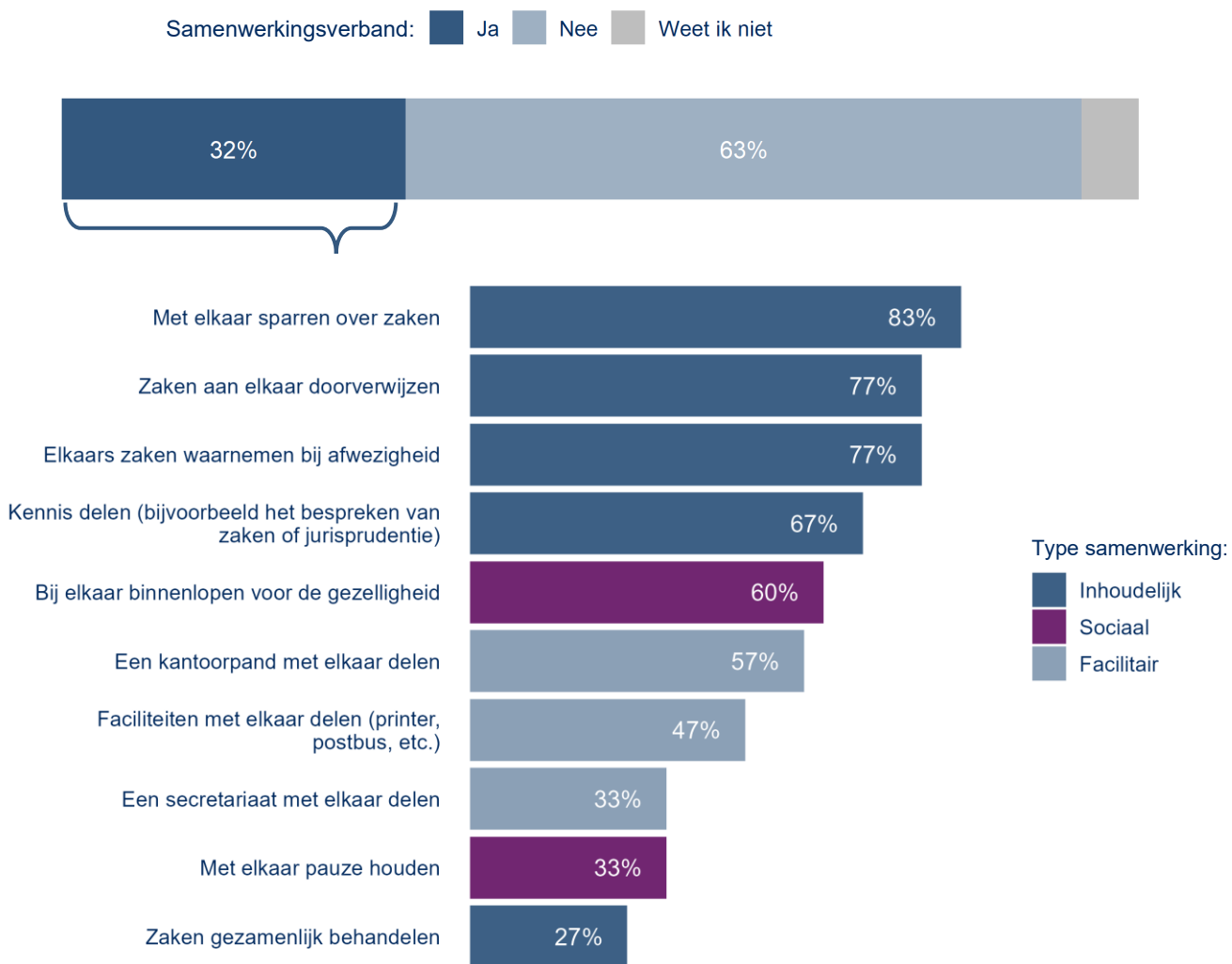
3.3.3 Samenwerking met andere kantoren

Een derde van de uitschrijvers gaf aan dat er sprake was van samenwerking tussen hun kantoor en andere kantoren (Figuur 8).¹³ Aan hen is gevraagd wat die samenwerking omhelsde. In veel gevallen werd er ten minste inhoudelijk samengewerkt, bijvoorbeeld via sparren, doorverwijzen, of waarnemen, maar ook sociaal contact en het delen van faciliteiten kwam in veel samenwerkingen voor.

¹² De groepen verschillen niet significant van elkaar in de omvang van hun werkverband ($T(10) = 16.09, p = .10$).

¹³ Met betrekking tot de samenwerking met andere kantoren was er geen significant verschil te zien tussen de drie groepen ($T(4) = 5.30, p = .26$).

Figuur 8. Verhouding tussen het aantal advocaten dat wel en niet een samenwerkingsverband had met één of meer andere kantoren (boven; $n=94$) en de aard van die samenwerking (onder; $n=30$). Men kon meerdere soorten samenwerking aanvinken. Ook kon men zelf een andere samenwerkingsvorm opgeven onder 'Anders, namelijk', maar van die mogelijkheid is geen gebruik gemaakt.

4 Motieven voor uitschrijving

4.1 Motieven over de drie groepen

Aan alle advocaten is een lijst met mogelijke motieven voorgelegd voor hun keuze om zich uit te schrijven. De bevraagde motieven konden verschillen op basis van de groep waarin de advocaat zich bevond. Zo werd bij ex-advocaten bijvoorbeeld meer ingezoomd op eigenschappen inherent aan het werk van een advocaat, waar advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk die niet voorgelegd kregen. De mate waarin motieven werden gekozen kan zodoende niet een-op-een worden vergeleken tussen de groepen.

Gepensioneerden hadden de mogelijkheid om andere motieven te noemen dan hun pensioen, maar maakten hier zeer beperkt gebruik van. Gezien de zeer lage frequentie van de gekozen andere motieven wordt hierop niet nader ingegaan.

Ex-advocaten en advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk kregen gedeeltelijk dezelfde motieven voorgelegd, en wel over drie thema's: financiële overwegingen, de organisatie van het stelsel, en het beroepsimago van de sociaal advocaat.¹⁴ Bij vergelijking van beide groepen blijkt dat de mate waarin deze drie thema's meespeelden in hun besluit zich uit te schrijven grotendeels gelijk was. Financiële motieven wogen zwaar mee: van de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk kruiste 70% ten minste één financieel motief aan voor hun besluit om het stelsel te verlaten, en van de ex-advocaten deed 65% dit. De organisatie van het stelsel en het beroepsimago bleken voor beide groepen minder bepalend.

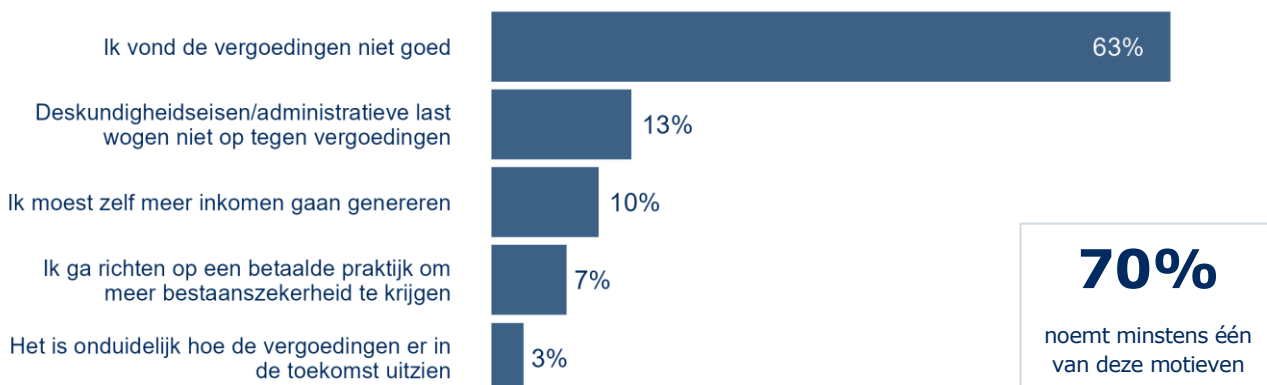
In rest van dit hoofdstuk worden de genoemde thema's nader uitgediept. Ook wordt ingegaan op de thema's die verschilden per groep.

4.2 Motieven van advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk

Bijna driekwart van de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk noemt een financiële overweging als reden om te stoppen met hun deelname aan het stelsel (Figuur 9). De hoogte van de vergoedingen speelt hierbij de voornaamste rol en is het meest gekozen motief binnen deze groep advocaten.

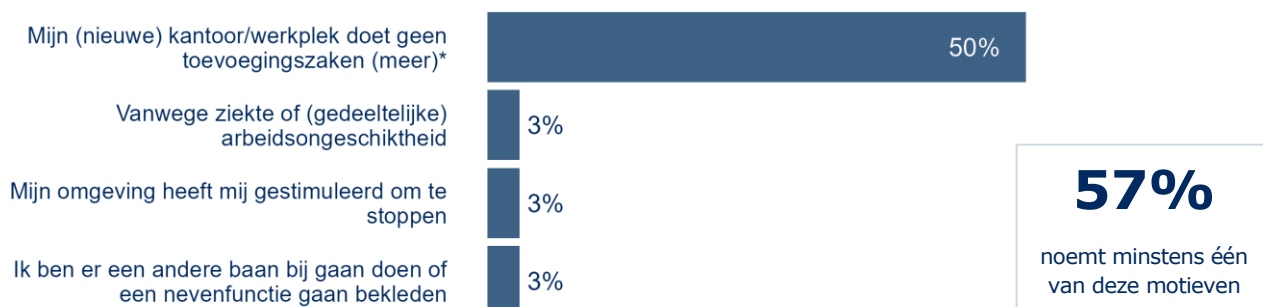
¹⁴ In de volgende paragrafen is getoond welke motieven onderliggende waren aan welke thema's.

Figuur 9. Motieven binnen het thema 'Financieel' ($n=30$). Hieronder valt ook één motief zoals ingevuld bij 'Anders, namelijk': "Ik ben medewerker en word geacht om een bepaalde omzet voor mijn kantoor te halen. Betalende zaken leveren significant meer op zodat het niet loont om door te gaan met toevoegingen, ook omdat er voor mij voldoende betalend werk is."

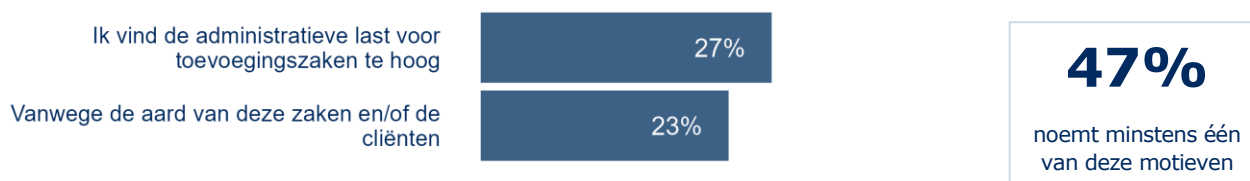
Ruim de helft van de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk noemt een motief binnen het thema 'Extrinsieke motieven', waarmee we duiden op motieven die buiten de invloedssfeer van de advocaat liggen (Figuur 10). In haast alle gevallen gaat het hier om de situatie dat hun kantoor stopt met het aannemen van toevoegingszaken, of ze zijn gewisseld naar een werkgever (zoals een ander kantoor of een verzekeraar) die geen toevoegingszaken doet. Dit is binnen de groep betaalde-praktijk-advocaten dan ook het op een na meest genoemde motief om de sociale advocatuur te verlaten.

Figuur 10. Motieven binnen het thema 'Extrinsieke motieven' ($n=30$). *Deze stelling was oorspronkelijk geformuleerd als 'Mijn kantoor gaat alleen nog betaalde zaken doen', maar is aangevuld met de open antwoorden waarin men aangaf te zijn gewisseld naar een kantoor of instantie zonder gesubsidieerde zaken.

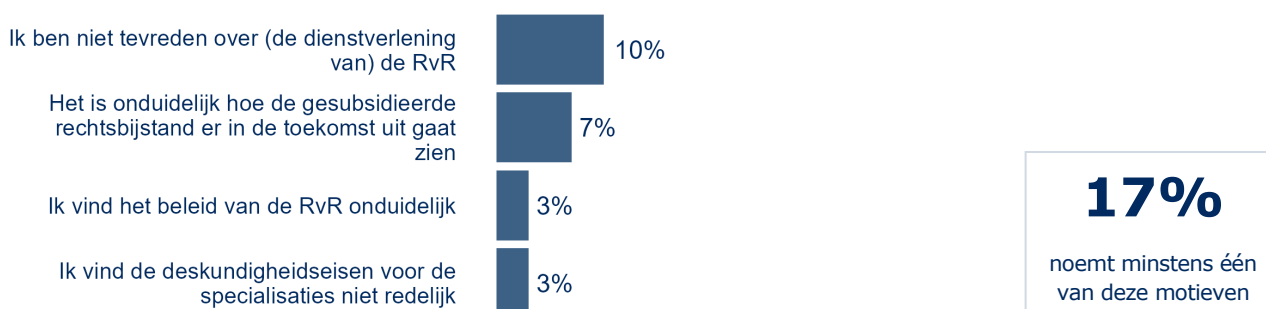
Ondanks het beperkte aantal stellingen dat is voorgelegd aan de groep advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk met betrekking tot de werkbeleving, werden deze motieven opgeteld door bijna de helft van de groep gekozen (Figuur 11). Ook valt op dat er weinig overlap is tussen beide motieven: zij die aangaven de administratieve last te hoog te vinden, gaven zelden aan te stoppen wegens de aard van de zaken of cliënten, en vice versa.

Figuur 11. Motieven binnen het thema 'Werkbeleving' (n=30). Hieronder valt ook één motief zoals ingevuld bij 'Anders, namelijk': "Cliënten zijn te vaak lieden die menen alleen maar rechten en aanspraken te hebben in deze maatschappij."

De organisatie van het stelsel is voor slechts een klein deel van de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk een reden om het stelsel te verlaten (Figuur 12).¹⁵

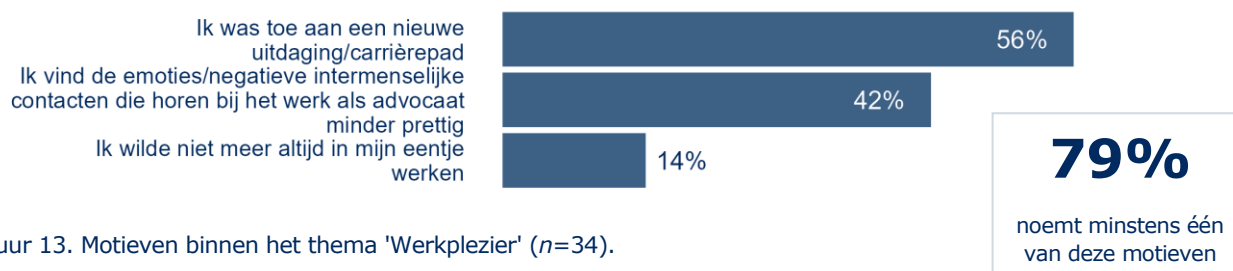

Figuur 12. Motieven binnen het thema 'Organisatie van het stelsel' (n=30).

Het beroepsimago van de sociaal advocaat, dat wel is voorgelegd als mogelijk motief om het stelsel te verlaten, is door geen van de bevraagde advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk gekozen.

4.3 Motieven van ex-advocaten

Werkplezier en werkbelasting zijn de grootste thema's voor ex-advocaten in hun beslissing om het beroep van advocaat te verlaten: binnen beide thema's selecteerde meer dan driekwart van hen één of meerdere motieven. Op het vlak van werkplezier gaf ruim de helft van de ex-advocaten aan toe te zijn aan een nieuwe uitdaging of carrière (Figuur 13). Ook de emotionele of negatieve aard van het contact met anderen werd door een redelijke groep genoemd.

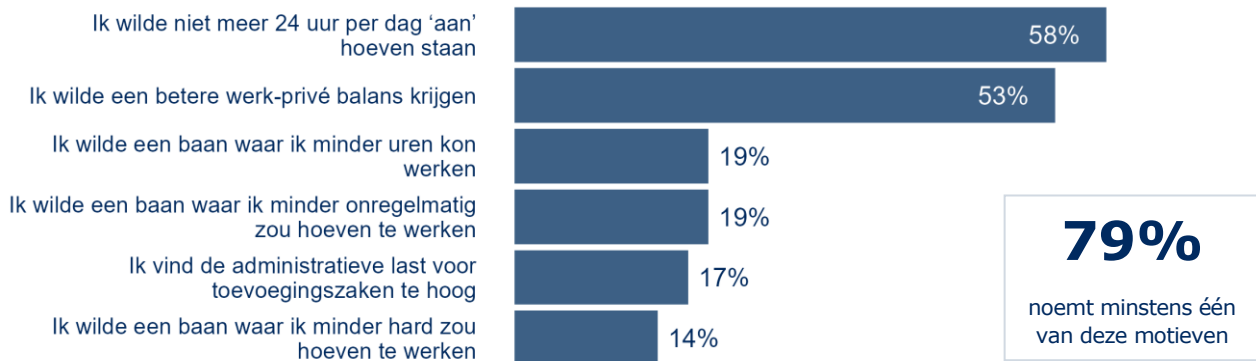

Figuur 13. Motieven binnen het thema 'Werkplezier' (n=34).

¹⁵ Een relevante distinctie in dit resultaat is dat advocaten niet is gevraagd naar hun mening over het stelsel, maar naar redenen om het stelsel te verlaten. De getoonde resultaten bieden dus geen informatie over de algemene attitude van de advocaten ten aanzien van de organisatie van het stelsel.

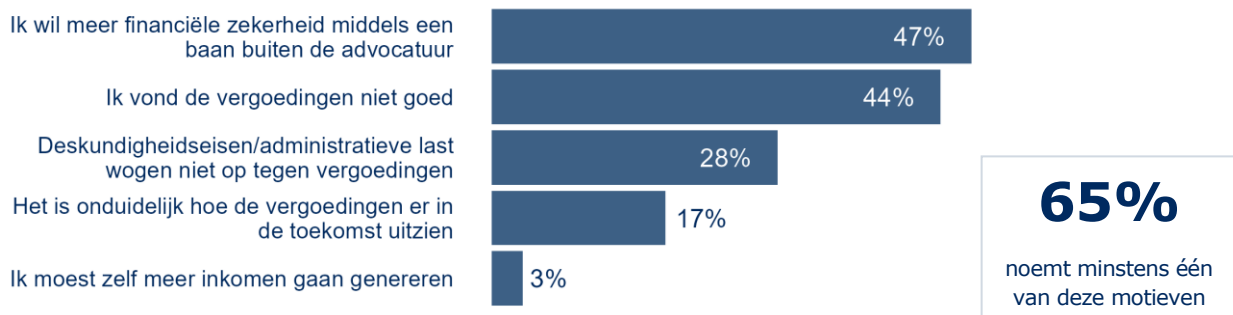

Qua werkbelasting vulde meer dan de helft van de ex-advocaten in niet meer de hele dag 'aan' te willen staan en een betere werk-privébalans te zoeken (Figuur 14). Opvallend is het contrast met de motieven rondom het aantal werkuren en de werklast an sich: die werden door een kleinere groep gekozen. Dit duidt erop dat niet zozeer het vele werk, maar vooral het overhouden van te weinig tijd of (mentale) ruimte voor het privéleven een belangrijk motief was voor de advocaten om een ander beroep te zoeken.

Figuur 14. Motieven binnen het thema 'Werkbelasting' (n=34). Hieronder valt ook één motief zoals ingevuld bij 'Anders, namelijk': "Ik ben uitgeblust geraakt door het doen van asielzaken."

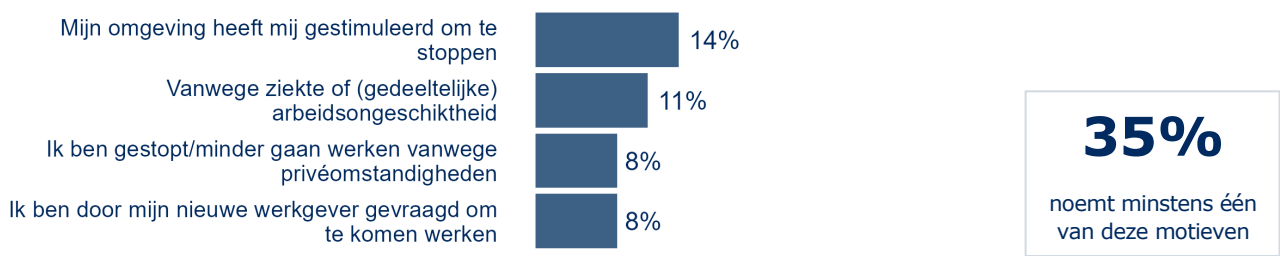
Net als bij de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk is ook voor de ex-advocaten het financiële aspect een belangrijke onderbouwing voor hun besluit om de advocatuur te verlaten. Twee derde van hen koos ten minste één financieel motief (Figuur 15). Financiële zekerheid en de hoogte van de vergoedingen werden ieder door bijna de helft van de groep gekozen als motief.

Figuur 15. Motieven binnen het thema 'Financieel' (n=34).

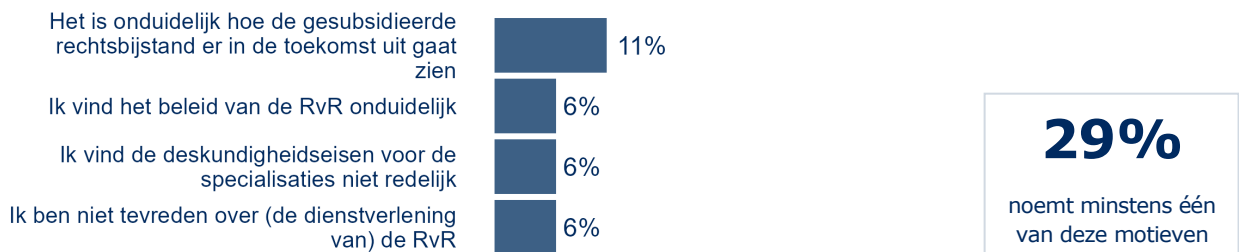
Een derde van de bevroegde ex-advocaten werd door extrinsieke factoren gemotiveerd, of zelfs genoodzaakt, om de advocatuur te verlaten (Figuur 16). Dit thema lijkt hiermee van minder invloed dan bij de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk, maar wegens de afwijkende omstandigheden is het maken van een directe vergelijking lastig.

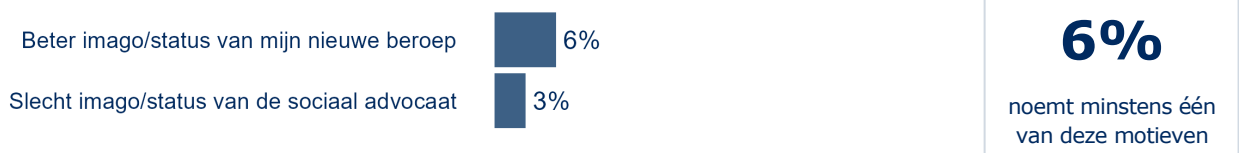
Figuur 16. Motieven binnen het thema 'Extrinsieke motieven' ($n=34$). Hieronder valt ook één motief zoals ingevuld bij 'Anders, namelijk': "Ik wil graag een lange reis maken."

Motieven rondom de organisatie van het stelsel worden door bijna een derde van de ex-advocaten genoemd (Figuur 17). Daarvan werd de onduidelijkheid over de toekomst van de gesubsidieerde rechtsbijstand het vaakst gekozen. Eventuele ontevredenheid over het beleid of de dienstverlening van de RvR lijkt zelden een motief om de advocatuur te verlaten.

Figuur 17. Motieven binnen het thema 'Organisatie van het stelsel' ($n=34$). Hieronder valt ook één motief zoals ingevuld bij 'Anders, namelijk': "De orde van advocaten doet ook rot tegen sociaal advocaten."

Het beroepsimago, zij het een beter imago van een nieuw beroep of een vermeend slecht imago van de sociaal advocaat, was voor zeer weinig ex-advocaten een reden om te wisselen naar een andere baan (Figuur 18).

Figuur 18. Motieven binnen het thema 'Beroepsimago' ($n=34$).

5 Discussie

Naar aanleiding van de doorlopende monitoring van de drijfveren en motieven van advocaten die zich uitschrijven bij de Raad voor Rechtsbijstand schetst dit rapport een eerste beeld van de sociaal advocaten die met pensioen gaan, die doorgaan met enkel een betaalde praktijk, en die de advocatuur volledig verlaten.

Bijna een derde van de respondenten geeft aan te stoppen vanwege pensionering. Dit sluit aan bij de eerder gesignaleerde aankomende pensioneringsgolf: een derde van de sociaal advocaten bereikt binnen 10 jaar de pensioengerechtigde leeftijd (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, 2026a). Het stelsel verliest met hen vooral zeer ervaren advocaten, zoals blijkt uit het feit dat 85% van hen 21 jaar of langer werkzaam was als sociaal advocaat. Deze advocaten hadden vóór hun pensionering meestal een eigen kantoor, in meerderheid zonder andere kantooreigenaren, en behandelden relatief veel toevoegingszaken, vooral in contrast met de groep die verder ging met enkel een betaalde praktijk. Dit is in lijn met eerder onderzoek waaruit bleek dat met name oudere advocaten erg actief zijn in het stelsel (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, 2026a). De resultaten uit dit onderzoek bevestigen dat het stelsel relatief veel aanbod van gesubsidieerde rechtsbijstand verliest via de pensionering van sociaal advocaten.

De groep die afscheid nam van het stelsel maar wel verder ging als advocaat voerde al grotendeels een zeer gemengde praktijk, met een zwaartepunt voor betaalde zaken. Dit staat in opvallend contrast met de advocaten die de advocatuur volledig verlieten: zij behandelden juist overwegend gesubsidieerde zaken. Het is mogelijk dat het reeds voorhanden hebben van een overwegend betaalde praktijk advocaten een realistischer perspectief biedt op een exit uit het stelsel zonder de advocatuur geheel te verlaten.

Als reden om de sociale advocatuur te verlaten werden de financiële motieven regelmatig genoemd, zowel door de ex-advocaten als de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk. In beide groepen kwam hierbij de ervaren ontoereikendheid van de vergoedingen binnen het stelsel naar voren. Ook in eerder drijfverenonderzoek gaven sociaal advocaten aan dat de vergoedingen een grote rol spelen in hun afweging om al dan niet in het stelsel te blijven werken (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, 2025b).

Een hoge werkbelasting en verminderd werkplezier bleken onder de uitschrijvers die de advocatuur volledig verlieten de meest voorkomende redenen voor hun vertrek. Hoge werkdruk komt vaker naar voren in onderzoek als een grote beïnvloedende factor voor de keuzes die sociaal advocaten maken over hun werk (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, 2025b; 2026b). De vraag in hoeverre deze motieven eveneens meespeelden voor de advocaten die verder gingen met enkel een betaalde praktijk – zij zijn hierover nog niet bevraagd – zal deel uitmaken van voortgezet onderzoek. Hiertoe wordt de huidige onderzoeksmethodiek doorontwikkeld.

Ook andere aspecten van de methodiek zullen worden herzien, zoals deels al beschreven in het rapport Entry-onderzoek onder advocaten (Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand,

2025a). Tegelijkertijd worden nieuwe dataverzamelingen voorbereid. Wegens de relatief kleine groep uitschrijvers die succesvol benaderd kan worden voor exit-onderzoek – na uitschrijving worden veel e-mailadressen direct opgeheven – zijn deze voortzetting en uitbreiding van de dataverzameling nodig om in de toekomst de analysemogelijkheden uit te breiden. Zo kunnen op termijn bijvoorbeeld uitschrijvers uit diverse specialisatiegroepen worden vergeleken om te kijken of hun beweegredenen verschillen. Gaandeweg zal er zo steeds meer inzicht ontstaan in de factoren die invloed hebben op de keuze van sociaal advocaten om zich uit te schrijven voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand.

Literatuurlijst

Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand (2024). *Jonge sociaal advocaten verlaten steeds vaker het vak. Dreigend tekort voor meest kwetsbare mensen*. Geraadpleegd op 2 maart 2026 van www.raadvoorrechtsbijstand.org/actueel/nieuws/2024/jonge-sociaal-advocaten-verlaten-steeds.

Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand (2025a). *Entry-onderzoek onder advocaten I. Waarom schrijven advocaten zich in voor het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand? Een eerste rapportage*. Geraadpleegd op 2 maart 2026 van www.raadvoorrechtsbijstand.org/kenniscentrum/publicaties/entry-onderzoek.

Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand (2025b). *Drijfveren in het stelsel. Drijfveren en motieven van advocaten binnen het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand*. Geraadpleegd op 17 maart 2026 van www.raadvoorrechtsbijstand.org/kenniscentrum/publicaties/drijfveren-stelsel.

Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand (2026a). *Aanbod in Beeld. Inzicht in ontwikkelingen rondom het aanbod in de sociale advocatuur*. Geraadpleegd op 4 maart 2026 van www.raadvoorrechtsbijstand.org/kenniscentrum/publicaties/aanbod-sociaal-advocaten.

Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand (2026b). *Afgebroken routes II. Een onderzoek onder advocaten en mediators naar tussentijdse uitval van rechtzoekenden*. Geraadpleegd op 1 april 2026 van www.raadvoorrechtsbijstand.org/kenniscentrum/publicaties/afgebroken-routes-2/.

kenniscentrum
stelsel gesubsidieerde rechtsbijstand

Contact

kenniscentrum@rvr.org